

etik på jobbet

I SAMARBETE MED ETISKA RÅDET SVARAR PULSEN PÅ FRÅGOR OM ETIK OCH ETISKA DILEMMAN. LÄS MER OM ETISKA FRÅGOR I INTRANÄTET: LEDNING/ETIK. DÄR KAN DU ÄVEN STÄLLA FRÅGOR.

Olika reaktioner

Hur hanterar vi döende personer, deras närstående och deras reaktioner? Har vi kunskaper och förståelse för andra kulturella förhållningssätt?

På en avdelning inom slutenvården vårdas sedan en tid en äldre man för en allvarlig sjukdom. Han har sitt ursprung från landsbygden i ett östeuropeiskt land. Plötsligt försämras han och blir medvetlös. Familjen uppträder aggressivt, trots att man tidigare haft ett mycket gott samarbete med personalen. De tillåts knappast komma in i rummet till mannen. Sjukrummet är fyllt av släktingar och vänner. När mannen dör kastar närstående sig på golvet, skriker och gråter. Personalen känner sig mycket främmande inför dessa reaktioner och blir orolig för vad andra patienter och deras anhöriga ska tycka och tänka.

ETISKA RÅDET SVARAR:

Inom sjukvården kan det uppstå situationer som blir svårbegripliga om man inte förstår andra kulturer. Slutsatser utifrån bristande kunskap blir lätt fördomar och kan resultera i beteenden som upplevs som kränkande. Vi har därför alla ett ansvar att informera oss om de vanligaste minoritetsgruppernas förhållanden och bakgrund.

Olika sätt hantera en kris

Frågan är alltså vad vi kan lära oss av denna, för många av oss, ovanliga död? Det finns lokala traditioner kring sjukdom och död runt om i världen. De som invandrar till Sverige kommer från olika länder och de har levt på landsbygd eller i stad. De tillhör olika religioner och har olika utbildningsnivå. Människor har också mycket olika sätt att hantera en kris eller förlust. För att förstå varför människor uppför sig olika i förhållande till sjukdom och död måste vi ha i åtanke att kultur bland annat handlar om strategier för att överleva. Vi kan alltså inte förvänta oss att det bara finns ett sätt att reagera på i en krissituation och att det är det enda riktiga.

Inte rätt eller fel

De närståendes reaktioner och beteenden är färgade av bland annat kultur och religion. Kanske tänker vi inte på att det också gäller den som kallar sig "svensk". De flesta som arbetar i den svenska sjukvården har lärt sig att det är viktigt att behärska sig och tycker kanske att de anhöriga i exemplet beter sig fel. De närstående tycker tvärtom att personalen är okänslig.

Kommunicera med anhöriga

Det vi kan vara säkra på är att alla vill att den döende skall ha bästa möjliga omvårdnad. Om man inom sin enhet har en döende person med annan kulturell bakgrund kan det vara klokt om någon i personalen läser in sig på fakta. Man ska självklart också fråga de närstående om de har speciella önskemål i samband med vården av den döende och den döde. Förutsatt att ingen annan tar skada ska personalen låta närstående få visa sina känslor.

FAKTA OCH LITTERATURTIPS

Lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område kap 2, § 3: Om en patient har avlidit skall den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen fullgöra sina uppgifter med respekt för den avlidne. De efterlevande skall visas hänsyn och omtanke.

Allwood F (2000): Tvärkulturella möten

Can M (2006): Tätt intill dagarna

Hjärpe J (2004): 99 frågor om islam

Olsson I, Geels A, Kide P (2008): Döden i ett socialt, kulturellt och religiöst perspektiv

Olsson I (2007): Kulturmöten och kulturrockar i vården.

SOU 2001:6: Döden angår oss alla – Värdig vård vid livets slut

Britten Johansson, Gun Hallberg-Joelsson, Ulla Fredriksson Gunborg Skoogh och Harriet Normén besökte Värnamo sjukhus och berättade om livet som anhörig till strokedrabbad för personal på geriatriska rehabiliteringsavdelningen. FOTO: MIKAEL BERGSTRÖM

Anhöriga berättar om vardagslivet

Många strokedrabbade tappar talförmågan. Men den personlighetsförändring som sker kan vara betydligt värre. Hur det är att leva med en strokedrabbad berättade anhöriga för vårdpersonal på Värnamo sjukhus.

Dagen när allt förändrades är titeln på den bok som tidigare vårdläraren Ulla Fredriksson i Anderstorp gav ut i somras. I den har hon samlat sin och tio andra kvinnors berättelse om hur livet ändrades när deras män fick en stroke.

– Detta är ingen forskningsrapport utan berättelser om vad som händer i vardagslivet. Från ena dagen till den andra slås allt sönder. Jag visste varken ut eller in, säger Ulla vars man fick en stroke som 40-åring.

Bildade anhöriggrupp

Genom att starta en anhöriggrupp i stroke- och afasiföreningen i Gislaved har hon träffat andra anhöriga, och tyckte till slut att det var dags att beskriva upplevelserna i bokform.

Gunborg Skoogh, vars man har drabbats av stroke två gånger, är en av de anhöriga i boken:

– Det talas ofta bara om den sjuke. De anhöriga är en tyst grupp, som får det tufft när en tidigare aktiv människa måste ha hjälp och stöd.

Hon var en av de fyra kvinnliga anhöriga som tillsammans med Ulla Fredriksson en dag i september besökte geriatriska rehabiliteringskliniken, GRK, på Värnamo sjuk-

hus, en avdelning där deras män vistats i olika långa perioder.

Fick höra om vardagslivet

Fikarummet fylldes av vårdpersonal som under dryga timmen fick lyssna på hur de anhöriga upplevde vardagslivet och sjukvårdens betydelse för dem.

– Ni betydde mer än mina anhöriga. Utan er hade jag inte klarat situationen. Det var här jag kunde släppa taget och ni fick oss att skratta. Ni är så värdefulla, förklarade Gun Hallberg-Joelsson, som gav en osminkad beskrivning av hur hennes och sambons liv förändrats.

– Det är skitjobbigt. Jag tar en dag i sänder. Personlighetsförändringen är värst. Jag kände mig så snuvad på livet, men har börjat resignera lite nu.

Anhörigas stora arbetsinsats genomsyrar alla berättelserna.

– När vi träffas i anhöriggruppen kan vi tala om hur jobbigt det är med bland annat humörsvängningar och en nödvändighet att planera vardagen noga, säger Ulla Fredriksson.

Lång väg tillbaka

Berättelserna handlar också om en lång och mödosam väg tillbaka till ett liv där en del strokedrabbade kan fungera ganska normalt igen, efter stor hjälp från både anhöriga och den strokevård som Landstinget erbjuder.

Besöket på Värnamo sjukhus blev också ett samtal mellan vårdpersonalen och de anhöriga om

behovet av att se anhöriga som en resurs i vården, om behovet av fler logopedier och information till anhöriga och den stora arbetsinsats som undersköterskorna gör i den dagliga träningen av patienterna.

– Det var nyttigt för oss vårdpersonal att läsa boken, för det är lätt att man blir hemmablind, säger undersköterskan Christina Åhlander.

För Laila Norén, vårdenhetschef på GRK, var det självklart att tacka ja ner hennes gamla kollega Ulla Fredriksson ringde:

"Bortglömd grupp"

– Alla personal har läst boken i förväg och jag tror absolut att den har betydelse för vårdpersonal, inte minst med tanke på att de anhöriga ofta blir en bortglömd grupp, säger hon.

Boken förmedlar också tre grundläggande råd för den som lever med en stroke-drabbad:

– Avbryt inte en afatiker, fråga om en sak i taget, och ändra språket till mer ja- och nej-frågor. Skadan i hjärnan skapar ibland ilska och frustration när orden saknas, säger Ulla Fredriksson.

Boken *Dagen när allt förändrades* innebär en ekonomisk satsning av de anhöriga själva, men är nu i hamn när den fjärde omgången av hundra böcker trycks och dessutom marknadsfördes på årets bokmässa av Ulla Fredriksson.

MIKAEL BERGSTRÖM